

УДК 336.1:352
JEL Classification: H71, H72

DOI: 10.37332/2309-1533.2024.3.15

Шмигель О.Є.,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри фундаментальних та
спеціальних дисциплін,
Чортківський навчально-науковий
інститут підприємництва і бізнесу
Західноукраїнського національного університету, м. Тернопіль

МІСЦЕВІ ФІНАНСИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ КРИЗОВИХ ЯВИЩ

Shmyhel O.Ye.,
cand.sc.(econ.), assoc. prof.,
associate professor at the department of fundamental
and special disciplines,
Chortkiv Education and Research Institute of Entrepreneurship
and Business of West Ukrainian National University, Ternopil

LOCAL FINANCES OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW: CHALLENGES AND WAYS OF OVERCOME CRISIS PHENOMENA

Постановка проблеми. Місцеві фінанси є основою фінансової незалежності територіальних громад та ключовим елементом управління на місцевому рівні. Вони забезпечують фінансування суспільно важливих послуг, таких як освіта, охорона здоров'я, соціальний захист, інфраструктурний розвиток, культурні та спортивні заходи тощо. Місцеві фінанси відіграють вирішальну роль у реалізації стратегічних цілей сталого розвитку громад та регіонів.

У сучасних умовах їх формування і використання набувають особливого значення через низку факторів. По-перше, процес децентралізації в Україні та багатьох інших країнах передбачає передачу значної частини фінансових ресурсів і повноважень на місцевий рівень, що відкриває нові можливості, але й створює додаткові виклики.

По-друге, глобалізація та інтеграційні процеси відкривають нові можливості для залучення інвестицій і розвитку міжнародного співробітництва, проте водночас створюють додаткові виклики. Зокрема, місцеві бюджети стають вразливими до змін у світовій економіці, таких як економічні кризи, коливання валютних курсів та нестабільність ринків. Крім того, глобалізація зумовлює посилення конкуренції між регіонами за ресурси, інвестиції та кваліфіковану робочу силу.

По-третє, економічна нестабільність, яка може бути спричинена як внутрішніми (політична ситуація, військові конфлікти, реформи), так і зовнішніми факторами (глобальні економічні кризи, пандемії). У таких умовах особливо важливим є забезпечення стійкості місцевих бюджетів, раціональне використання фінансових ресурсів та розвиток механізмів антикризового управління.

Окрім цього, сучасні технологічні зміни відкривають нові можливості для прозорого та ефективного управління місцевими фінансами, але потребують значних інвестицій у цифровізацію процесів. Саме тому є потреба у вивченні сучасних викликів і особливостей, пов'язаних із формуванням та використанням місцевих фінансів, а також розгляд перспектив їх подальшого розвитку в умовах нестабільної динаміки розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування та розвитку місцевих фінансів неодноразово ставали предметом дослідження науковців. Ця проблематика охоплює широкий спектр питань, пов'язаних із забезпеченням фінансової самодостатності місцевого самоврядування, ефективним управлінням фінансовими ресурсами та вирішенням соціально-економічних завдань на рівні територіальних громад.

Особливу увагу приділено проблемам формування фінансової бази місцевого самоврядування, які отримали відображення у численних наукових публікаціях учених: В. Булавинець, О. Василика, У. Ватаманюк-Зелінської, Г. Возняк, В. Горина, В. Дем'янишина, Т. Єфименко, В. Ігнатова, О. Кириленко, В. Кравченко, А. Крисоватого, З. Лободіної, О. Луніної, Б. Малиняка, В. Опаріна, О. Сунцової, К. Павлюк, О. Романенко, С. Юрія та ін.

Окрему увагу заслуговує розгляд досліджень зарубіжних науковців. Так, дослідники Guiso L., Sapienza P., Zingales L. досліджували вплив місцевих фінансів у різноманітних інтерпретаціях відмінностей у місцевому фінансовому розвитку в рамках інтегрованого фінансового ринку за допомогою індикатору фінансового розвитку. Використовуючи індикатор, автори виявили, що фінансовий розвиток підвищує ймовірність започаткування власної справи, сприяє появі нових фірм, збільшує конкуренцію та сприяє зростанню. Встановлено істотний вплив місцевих фінансів на локальний місцевий фінансовий розвиток як важливий чинник економічного успіху регіону [1].

Kendall J. вивчав зв'язок між місцевим фінансовим розвитком і зростанням у макроекономічних масштабах. Це дало змогу довести, що брак місцевих фінансів уповільнює зростання, а зв'язок є нелінійним, при цьому людський капітал згладжує відсутність достатніх обсягів місцевих фінансів [2].

Інша стаття [3] показує, що поглиблення ринку капіталу – яке вимірюється обсягом цінних паперів ринку капіталу, випущених місцевими фірмами – на провінційному рівні в Китаї пов'язане з швидшим місцевим економічним зростанням.

Окремі автори, досліджуючи різноманітні зв'язки між прямими іноземними інвестиціями, місцевими фінансами, фінансовими ринками та локальним економічним зростанням, виявили і довели, що країни з добре розвиненими місцевими фінансами та відповідними фінансовими ринками для їх обслуговування значно вииграють від інвестицій [4].

Низка авторів розглядала ефект запровадження менш прозорого податкового інструменту для фінансування органів місцевого самоврядування. Так, у 1999 році проведена реформа щодо місцевих фінансів дозволила італійським муніципалітетам частково замінити більш підзвітне джерело податкових надходжень (податок на майно) менш прозорим (надбавка до податку на доходи громадян). Тобто, прозорість місцевого оподаткування є важливим фактором політичної відповідальності та істотно впливає на забезпечення муніципалітетів місцевими фінансами [5].

Науковці Bahl R. і Bird R. у книзі «Фіскальна децентралізація та місцеві фінанси в країнах, що розвиваються: розвиток знизу» дослідили питання фіскальної децентралізації та управління місцевими фінансами. Автори аналізують, як децентралізація впливає на розвиток економік, зміцнення місцевих органів влади та покращення надання суспільних послуг [6].

Проте, питання формування та розвитку місцевих фінансів залишається актуальним і потребує подальших досліджень, зокрема в контексті модернізації їх змісту, доходності місцевих бюджетів в умовах сучасних соціально-економічних змін.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження змісту функціонування місцевих фінансів, аналіз основних викликів і кризових явищ, що виникають у сфері місцевих бюджетів в умовах воєнного стану України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стабільний розвиток регіонів значною мірою залежить від ефективності використання наявних ресурсів, а також від механізмів розподілу та залучення фінансів. У цьому контексті важливим аспектом є фінансова самодостатність місцевих громад, яка визначає їхню спроможність виконувати власні повноваження та забезпечувати належний рівень послуг для населення.

Питанням місцевих фінансів приділяється особлива увага, оскільки саме вони є ключовим інструментом для досягнення фінансової децентралізації та зміцнення економічного потенціалу регіонів. Варто погодитися з думкою Дяченко С.: «Місцеві та регіональні фінанси є підпорядкованими категоріями фінансів та елементами фінансової системи держави [7, с. 62]. Дослідники Горин В., Савчук С. стверджують: «Реформа місцевого самоврядування в Україні супроводжувалась реалізацією низки ініціатив для підтримки фінансової спроможності територіальних громад. У перші роки після об'єднання громади відчували різке зростання власних бюджетів, спричинене закріпленням за ними додаткових джерел доходів, а також наданням права на отримання спеціальних трансфертів з державного бюджету на підтримку реформи. Завдяки цьому зростання доходів бюджетів новоутворених громад могло сягати 5–8 разів. Проте, завершення адміністративно-територіальної реформи в Україні поставило перед громадами завдання пошуку шляхів забезпечення фінансової самодостатності власними силами, залучення резервів нарощування власних доходів, оскільки частина бюджетних програм фінансової підтримки реформи децентралізації була обмежена» [8, с. 12].

«Зміст місцевих (муніципальних) фінансів – це система економічних відносин з приводу формування, розподілу і використання фінансових ресурсів, необхідних органам місцевого самоврядування для виконання покладених на них завдань. З одного боку, в ньому можна простежити деяку паралель з переліченими визначеннями даного явища, а з іншого – своєрідною новизною відзначається їх розгляд як системи економічних відносин, що складаються в ході виробництва, розподілу, обміну, споживання засобів та результатів праці» [9, с. 16].

Отже, місцеві фінанси – це сукупність соціально-економічних відносин, що складаються між органами місцевого самоврядування, з одного боку, та органами державної влади, юридичними і фізичними особами, з іншого боку, які виникають з приводу формування, розподілу та використання фінансових ресурсів для вирішення завдань місцевого значення.

Доходна частина бюджетів місцевих фінансів складається з місцевих податків і зборів, трансфертів (перерахувань із бюджетів інших рівнів), інших надходжень.

Доходи місцевих бюджетів є основою фінансової автономії органів місцевого самоврядування, котрі забезпечують виконання соціальних, економічних та адміністративних функцій на місцях. Вони передбачають:

1. Податкові надходження:

– податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) є найбільшим джерелом доходів, що стабільно зростає та забезпечує значну частину фінансових ресурсів місцевих громад;

– єдиний податок є вагомим джерелом наповнення, в останні роки демонструє стабільне зростання, підтримуючи фінансову спроможність малого та середнього бізнесу;

– інші податки: плата за землю, податок на майно, акцизний податок і податок на прибуток підприємств формують додаткові ресурси, проте їх динаміка може коливатися залежно від економічних умов.

2. Неподаткові надходження. До цієї категорії відносяться доходи від оренди комунального майна, адміністративні збори, штрафи та інші платежі. Вони, зазвичай, мають менший обсяг, ніж податки, але відіграють важливу роль у наповненні бюджетів.

3. Міжбюджетні трансферти. Перерахування з державного бюджету у вигляді субвенцій та дотацій (освітня субвенція, базова дотація) спрямовані на вирівнювання фінансових можливостей громад і підтримку територій, що постраждали внаслідок військових дій чи інших кризових ситуацій.

Так, у 2023 році до загального фонду місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) надійшло 441875,0 млн гривень. Приріст надходжень до загального фонду проти 2022 року склав 11,0 % або + 43821,8 млн гривень. Не забезпечено приросту доходів по 4-х областях – Луганській (-59,9 %), Херсонській (-28,0 %), Донецькій (-16,2 %) та Запорізькій (-5,3 %). Обсяг надходжень податку на доходи фізичних осіб за 2023 рік склав 289370,8 млн гривень [10].

Приріст надходжень ПДФО до 2022 року становить 6,3 % або + 17149,1 млн гривень. Із 13 регіонів, що мають темпи приросту ПДФО вищі за середній показник по Україні, 3 регіони забезпечили приріст понад 15 % (Київська (+19,1 %), Черкаська (+17,2 %) області та м. Київ (+15,7 %)) [10].

Найнижчий приріст цього податку мають Хмельницька (+2,4 %) та Сумська (+2,7 %) області. Не досягнуто рівня попереднього року по Луганській (-58,5 %), Херсонській (-24,7 %), Донецькій (-18,5 %), Запорізькій (-4,9 %) та Миколаївській (-3,1 %) областях [10].

Надходження єдиного податку склали 55770,4 млн грн, збільшення надходжень проти 2022 року становить +18,2 %, або на 8598,7 млн грн більше. Надходження плати за землю склали 34529,7 млн грн, збільшення надходжень проти 2022 року становить +16,8 %, або +4961,4 млн гривень. Фактичні надходження податку на нерухоме майно за 2023 рік склали 9140,0 млн грн, збільшення надходжень порівняно з минулим роком становить +28,4 %, або на 2021,1 млн грн більше [10].

Акцизного податку за 2023 рік надійшло 22399,3 млн грн, що більше від надходжень цього податку за 2022 рік на 9317,8 млн грн, або +71,2 % [10].

Податку на прибуток підприємств приватного сектору економіки надійшло 14537,3 млн грн, що більше від надходжень 2022 року на 2332,2 млн грн або +19,1 % [10].

Виконання станом на 01.01.2024 річних затверджених показників доходів загального фонду складає 102,2 % (норма – 100 %), в тому числі за надходженнями: податку на доходи фізичних осіб – 99,2 %; єдиного податку – 106,7 %; плати за землю – 106,4 %; податку на нерухоме майно – 107,4 %; акцизного податку – 108,4 %; податку на прибуток підприємств приватного сектору економіки – 123,2 % [10].

За 2023 рік уряд забезпечив перерахування міжбюджетних трансфертів місцевим бюджетам в обсязі 183812,6 млн грн, що становить 89,9 % від передбачених розписом асигнувань, зокрема [10]:

– базову дотацію перераховано в сумі 28958,1 млн грн або 100,0 % до розпису асигнувань;

– додаткову дотацію на здійснення повноважень органів місцевого самоврядування на деокупованих, тимчасово окупованих та інших територіях України, що зазнали негативного впливу у зв'язку з повномасштабною збройною агресією російської федерації, – 17155,5 млн грн або 71,7 % до розпису;

– освітню субвенцію перераховано в сумі 90667,1 млн грн або 99,9 % до розпису.

Аналіз надходжень до місцевих бюджетів у 2021–2023 роках подано у табл. 1.

Так, доходи загального фонду у 2022 році порівняно з 2021 роком збільшилися на 46,2 млрд грн (+13,1 %). У 2023 році порівняно з 2022 роком відбулося їх зростання на 27,4 млрд грн (+6,88 %). За три роки (2023 рік до 2021 року) приріст становив 73,6 млрд грн (+20,92 %), тобто загальні доходи демонструють стабільне зростання, незважаючи на виклики економіки.

У 2022 році значне зростання спостерігалось зі сплати податку на доходи фізичних осіб на 60 млрд грн (+28,3 %). У 2023 році порівняно з 2022 роком приріст сповільнився до 17,1 млрд грн (+6,28 %). У 2023 році порівняно з 2021 роком зростання становило 77,1 млрд грн (+36,33 %). ПДФО є найстабільнішим джерелом доходів, що забезпечує значний внесок у зростання загального фонду.

Таблиця 1

Надходження до місцевих бюджетів у 2021–2023 роках (млрд грн)

Показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення					
				2022 р. до 2021 р.		2023 р. до 2022 р.		2023 р. до 2021 р.	
				сума	темп росту, %	сума	темп росту, %	сума	темп росту, %
Всього доходи ЗФ	351,9	398,1	425,5	46,2	113,1	27,4	106,88	73,6	120,92
ПДФО	212,2	272,2	289,3	60,0	128,3	17,1	106,28	77,1	136,33
єдиний податок	46,2	47,2	55,7	1,0	102,1	8,5	118,01	9,5	120,56
плата за землю	35,3	29,6	34,5	-5,7	83,8	4,9	116,55	-0,8	97,73
податок на майно	7,8	7,1	9,1	-0,7	91,0	2	128,17	1,3	116,67
акцизний податок	17,8	13,1	22,4	-4,8	73,3	9,3	170,99	4,6	125,84
податок на прибуток	15,8	12,2	14,5	-3,5	77,5	2,3	118,85	-1,3	91,77

Джерело: узагальнено на основі [10]

Сплата єдиного податку у 2022 році демонструвала незначний приріст – 1 млрд грн (+2,1 %). У 2023 році відбулося суттєве збільшення: 8,5 млрд грн (+18,01 %). Загалом за три роки спостерігалось зростання на 9,5 млрд грн (+20,56 %).

Плата за землю у 2022 році зазнала зниження на 5,7 млрд грн (-16,2 %). У 2023 році відбулося часткове відновлення на 4,9 млрд грн (+16,55 %). Загалом за три роки показник майже стабільний, але трохи зменшився на 0,8 млрд грн (-2,27 %). Плата за землю демонструє нестабільність через зовнішні чинники, але має потенціал для відновлення.

Податок на майно демонструє нестабільну динаміку. Після спаду у 2022 році на 0,7 млрд грн (-9 %) відбулося суттєве відновлення у 2023 році з приростом 2 млрд грн (+28,17 %). Загальний приріст за три роки становив 1,3 млрд грн (+16,67 %), що свідчить про поступове покращення показників і потенціал для подальшого зростання.

Акцизний податок характеризується значною чутливістю до економічних коливань. Після суттєвого спаду у 2022 році на 4,8 млрд грн (-26,7 %), у 2023 році податок показав значний приріст на 9,3 млрд грн (+70,99 %). Загальний приріст за три роки склав 4,6 млрд грн (+25,84 %), що вказує на високий потенціал для відновлення та зростання в умовах стабілізації економіки.

Податок на прибуток демонструє ознаки відновлення після суттєвого спаду у 2022 році на 3,5 млрд грн (-22,5 %). У 2023 році відбулося зростання на 2,3 млрд грн (+18,85 %), проте загальний рівень надходжень за три роки все ще зменшився на 1,3 млрд грн (-8,23 %), що свідчить про недостатнє відновлення до рівня 2021 року.

Отже, проведений аналіз динаміки доходів місцевих бюджетів демонструє різні тенденції серед ключових джерел надходжень:

1. Стабільні джерела доходів, зокрема: податок на доходи фізичних осіб та єдиний податок залишаються найнадійнішими джерелами доходів. Вони демонструють стабільне зростання у складних економічних умовах, що свідчить про стійкість цих податкових категорій до зовнішніх викликів. Приріст у цих категоріях відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності місцевих бюджетів.

2. Нестабільність окремих податків: плата за землю, податок на майно та акцизний податок у 2022 році зазнали значного спаду, що може бути пов'язано із впливом військових дій і значного скорочення економічної активності. Однак у 2023 році ці джерела доходів почали частково відновлюватися. Зокрема, акцизний податок показав суттєвий приріст, що вказує на поступове повернення економічної активності до нормального рівня.

3. Позитивна динаміка загальних доходів. Доходи загального фонду місцевих бюджетів демонструють стабільне зростання за три роки. Це свідчить про здатність місцевих органів влади адаптуватися до складних умов, пов'язаних із кризовими ситуаціями. Зростання доходів відображає ефективність фіскальної політики на місцях і підтримує спроможність місцевих бюджетів виконувати свої зобов'язання перед громадою.

Перспективи розвитку фінансування місцевих бюджетів України в умовах воєнного стану є такими:

1. Адаптація бюджетної політики до умов воєнного часу, зокрема зосередження на фінансуванні критичних послуг, таких як охорона здоров'я, освіта, соціальний захист, відновлення інфраструктури. Запровадження режиму суворої економії у видатковій частині місцевих бюджетів.

2. залучення міжнародної допомоги через активну співпрацю з міжнародними фінансовими організаціями, донорами та інвесторами. Використання грантів та кредитів для покриття дефіциту місцевих бюджетів і відновлення інфраструктури. Участь у програмах післявоєнного відновлення України.

3. Оптимізація системи оподаткування для стимулювання місцевого бізнесу. Розширення бази оподаткування шляхом залучення нових платників і зменшення тіньової економіки. Поліпшення адміністрування місцевих податків, таких як податок на майно та єдиний податок.

4. Цифровізація фінансових процесів через впровадження цифрових платформ для управління місцевими бюджетами. Автоматизація обліку доходів та видатків для підвищення прозорості та ефективності. Використання сучасних аналітичних інструментів для прогнозування бюджетних надходжень.

5. Диверсифікація джерел фінансування із залученням приватних інвестицій через механізми державно-приватного партнерства. Створення муніципальних облігацій для фінансування стратегічних проєктів. Розвиток місцевого фонду підтримки інфраструктури та соціальних проєктів. Забезпечення прозорості використання бюджетних коштів через відкриті платформи.

6. Відновлення економіки регіонів через стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу для збільшення доходів місцевих бюджетів. Реалізація регіональних програм економічного відновлення. Інтеграція внутрішньо переміщених осіб у локальну економіку, що сприятиме зростанню податкових надходжень.

Висновки з проведеного дослідження. Стійкість основних джерел доходів, поступове відновлення нестабільних категорій і загальна позитивна динаміка свідчать про те, що місцеві бюджети успішно долають виклики. Проте для забезпечення довгострокової стабільності необхідно продовжувати роботу над покращенням ефективності податкових надходжень, зокрема через підтримку економічного відновлення та стимулювання місцевого розвитку.

Стабільні джерела доходів (ПДФО та єдиний податок) демонструють найбільш стабільне зростання, однак спостерігається нестабільність окремих податків: плата за землю, податок на майно та акцизний податок у 2022 році мали спад, але частково відновились у 2023 році. Загальні доходи загального фонду продовжують зростати, що свідчить про адаптацію місцевих бюджетів до складних економічних умов.

Місцеві бюджети продовжують пристосовуватись до складних умов, зокрема впливу війни, міграції населення та економічних коливань. Головними завданнями є:

- забезпечення стабільного наповнення бюджетів;
- ефективне управління податковими ресурсами;
- стимулювання розвитку місцевої економіки.

Підвищення фінансової спроможності місцевих бюджетів залежить від подальшого розвитку децентралізації, залучення інвестицій та впровадження інноваційних підходів у бюджетне планування та адміністрування доходів.

Література

1. Guiso L., Sapienza P., Zingales L. Does local financial development matter?. *Quarterly Journal of Economics*. 2003. № 119(3). DOI: 10.2139/ssrn.308569.
2. Kendall J. Local financial development and growth. *Journal of Banking & Finance*. 2012. Vol. 36. Issue 5. P. 1548-1562.
3. Hasan I., Wachtel P., Zhou M. Institutional development, financial deepening and economic growth: Evidence from China. *Journal of Banking & Finance*. 2009. Volume 33. Issue 1. P. 157-170.
4. Alfaro L., Chanda A., Kalemli-Ozcan S., Sayek S. FDI and economic growth: the role of local financial markets. *Journal of international economics*. 2004. Volume 64. Issue 1, P. 89-112.
5. Bordignon M., Grembi V., Piazza S. Who do you blame in local finance? An analysis of municipal financing in Italy. *European Journal of Political Economy*. 2017. № 49. P. 146-163.
6. Bahl R., Bird R. Fiscal Decentralization and Local Finance in Developing Countries: Development from Below. Cheltenham : Edward Elgar, 2018. 502 p.
7. Дяченко С. А. Публічні, державні та місцеві фінанси: співвідношення понять. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2018. № 4(64). С. 59-63.
8. Горин В. П., Савчук С. В. Резерви нарощування фінансових ресурсів територіальних громад в умовах воєнного стану. *Агросвіт*. 2023. № 13. С. 11-20.
9. Муніципальні фінанси : навч. посіб. / За ред. д.е.н., проф. О. П. Кириленко. Тернопіль : Астон, 2015. 360 с.
10. Виконання доходів місцевих бюджетів. *Міністерство фінансів України*. URL: <https://mof.gov.ua/uk/vykonannia-dokhodiv-mistsevykh-biudzhativ> (дата звернення: 02.08.2024).

References

1. Guiso, L., Sapienza, P. and Zingales, L. (2003), "Does local financial development matter?", *Quarterly Journal of Economics*, no. 119(3), DOI: 10.2139/ssrn.308569.
2. Kendall, J. (2012), "Local financial development and growth", *Journal of Banking & Finance*, Vol. 36, Iss. 5, pp. 1548-1562.
3. Hasan, I., Wachtel, P. and Zhou, M. (2009), "Institutional development, financial deepening and economic growth: Evidence from China", *Journal of Banking & Finance*, Volume 33, Issue 1, pp. 157-170.
4. Alfaro, L., Chanda, A., Kalemli-Ozcan, S. and Sayek, S. (2004), "FDI and economic growth: the role of local financial markets", *Journal of international economics*, Vol. 64, Iss. 1, pp. 89-112.
5. Bordignon, M., Grembi, V. and Piazza, S. (2017), "Who do you blame in local finance? An analysis of municipal financing in Italy", *European Journal of Political Economy*, no. 49, pp. 146-163.
6. Bahl, R. and Bird, R. (2018), *Fiscal Decentralization and Local Finance in Developing Countries: Development from Below*, Edward Elgar, Cheltenham, UK, 502 p.
7. Diachenko, S.A. (2018), "Public, state and local finances: correlation of concepts", *Derzhava ta rehiony. Seriya: Derzhavne upravlinnia*, no. 4(64), pp. 59-63.
8. Horyn, V.P. and Savchuk, S.V. (2023), "Reserves for increasing financial resources of territorial communities under martial law", *Ahrosvit*, no. 13, pp. 11-20.
9. Kyrylenko, O.P. (Ed.) (2015), *Munitsypalni finansy [Municipal Finance]*, Aston, Ternopil, Ukraine, 360 p.
10. Ministry of Finance of Ukraine (2024), "Execution of local budget revenues", available at: <https://mof.gov.ua/uk/vykonannia-dokhodiv-mistsevykh-biudzhetyv> (access date August 02, 2024).

Шмигель О.Є.

МІСЦЕВІ ФІНАНСИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ КРИЗОВИХ ЯВИЩ

Мета. Дослідження змісту функціонування місцевих фінансів, аналіз основних викликів і кризових явищ, що виникають у сфері місцевих бюджетів в умовах воєнного стану України.

Методика дослідження. Дослідження проводилося із застосуванням діалектичного підходу до вивчення сучасного стану розвитку змісту місцевих фінансів і фінансування потреб місцевих бюджетів. Використано загальнонаукові і спеціальні методи, зокрема: аналіз, синтез, індукцію, дедукцію та узагальнення – для розвитку положень теорії і практики змісту місцевих фінансів; монографічний – при вивченні літературних джерел з питань змісту місцевих фінансів; гносеологічний – для уточнення та поглиблення змісту категорії «місцеві фінанси»; системно-аналітичний – при обробці отриманої інформації щодо фінансування потреб місцевих бюджетів; абстрактно-логічний – для формулювання висновків дослідження.

Результати дослідження. Проведено дослідження теоретичних засад категорії «місцеві фінанси». Виокремлено особливості їх використання в умовах бюджетної децентралізації територіальних громад. Проведено аналіз фінансування потреб місцевих бюджетів в умовах воєнного стану. Здійснено оцінювання динаміки доходів та видатків місцевих бюджетів України. Визначено основні проблеми місцевих бюджетів.

Наукова новизна результатів дослідження. Здійснено огляд літературних джерел для уточнення змісту поняття «місцеві фінанси», що дало можливість запропонувати новітнє розуміння для оптимізації бюджетної децентралізації територіальних громад. Запропоновано перспективи розвитку фінансування місцевих бюджетів України в умовах воєнного стану.

Практична значущість результатів дослідження. Отримані результати дослідження сприятимуть підвищенню ефективності формування і розвитку фінансування місцевих бюджетів України в умовах воєнного стану.

Ключові слова: місцеві фінанси, бюджетна децентралізація, територіальні громади, місцеві бюджети, доходи і видатки бюджетів.

Shmyhel O.Ye.

LOCAL FINANCES OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW: CHALLENGES AND WAYS OF OVERCOME CRISIS PHENOMENA

Purpose. The aim of the article is the study of the content of the functioning of local finances, the analysis of the main challenges and crisis phenomena arising in the field of local budgets in the conditions of the martial law of Ukraine.

Methodology of research. The research was conducted using a dialectical approach to studying the current state of development of the content of local finances and financing the needs of local budgets. General scientific and special methods were used, in particular: analysis, synthesis, induction, deduction and generalization – to develop the provisions of the theory and practice of the content of local finances; monographic – when studying literary sources on issues of the content of local finances; epistemological – to

clarify and deepen the content of the category "local finances"; system and analytical – when processing the information received regarding the financing of the needs of local budgets; abstract and logical – for formulating the conclusions of the study.

Findings. A study of the theoretical foundations of the category "local finances" was conducted. The peculiarities of their use in the context of budgetary decentralization of territorial communities were identified. An analysis of the financing needs of local budgets under martial law was conducted. An assessment of the dynamics of revenues and expenditures of local budgets of Ukraine was carried out. The main problems of local budgets were identified.

Originality. A review of literary sources was carried out to clarify the meaning of the concept of "local finances", which made it possible to offer a new understanding for optimizing the budgetary decentralization of territorial communities. Prospects for the development of financing of local budgets of Ukraine in the conditions of martial law are offered.

Practical value. The obtained results of the study will contribute to increasing the effectiveness of the formation and development of financing of local budgets of Ukraine in the conditions of martial law.

Key words: local finances, budget decentralization, territorial communities, local budgets, budget revenues and expenditures.